

درس ششم: تقسیمات سیاسی استان

قبل از تصویب تقسیمات کشوری در سال ۱۳۱۶ که در آن تقسیم‌بندی جدیدی به نام «استان» ایجاد شد، از واژه «ایالت» و «ولایت» استفاده می‌شد. براساس جدیدترین تقسیمات کشوری تا اوایل ۱۳۹۲ استان سیستان و بلوچستان دارای ۱۸ شهرستان، ۳۷

شهر، ۴۷ بخش، ۱۱۱ دهستان و حدود ۹۲۸۵ روستاست.

به نقشه روبه‌رو نگاه کنید. این نقشه جدیدترین تقسیمات سیاسی استان سیستان و بلوچستان را نشان می‌دهد.

شکل ۱-۶- نقشه تقسیمات سیاسی استان سیستان و بلوچستان

تعداد شهرستان، بخش، شهر و دهستان براساس تقسیمات کشوری

جدول ۱-۶ - مقایسه تقسیمات سیاسی استان سیستان و بلوچستان طی سال‌های ۸۸-۱۳۶۵

سال	تعداد شهرستان	تعداد بخش	تعداد شهر	تعداد دهستان
۱۳۶۵	۶	۲۳	۱۱	۷۰
۱۳۷۵	۷	۲۹	۱۶	۹۰
۱۳۸۰	۸	۳۲	۳۱	۹۴
۱۳۸۴	۱۰	۳۷	۳۲	۹۸
۱۳۸۵	۱۰	۳۷	۳۲	۹۸
۱۳۸۶	۱۰	۳۷	۳۲	۹۸
۱۳۸۷	۱۴	۴۰	۳۶	۱۰۲
۱۳۸۸	۱۴	۴۰	۳۷	۱۰۲
۱۳۹۲	۱۸	۴۷	۳۷	۱۱۱

فعالیت

دانش آموز عزیز

- ۱- تحقیق کنید قبل از اینکه نام سیستان و بلوچستان بر روی استان گذارده شود از چه نام‌های دیگری استفاده می‌شده و رسمیت داشته است؟
- ۲- با توجه به شکل ۱-۶ (نقشه تقسیمات سیاسی استان سیستان و بلوچستان) نام شهر، بخش و دهستانی را که در داخل محدوده شهرستان محل زندگی شما قرار دارد، بنویسید.
- ۳- تعداد شهرستان‌ها، بخش‌ها، شهرها و دهستان‌ها در سال‌های ۱۳۶۵ و ۱۳۸۸ را با هم مقایسه کنید.

برای مطالعه

جدول ۲-۶- تقسیمات سیاسی استان سیستان و بلوچستان

شهرستان	بخش	شهر	دهستان
ایران شهر	بزمان	بزمان	بزمان آبریس
	بمپور	بمپور محمدان	بمپور شرقی بمپور غربی
	مرکزی	ایران شهر	ابتر ، حومه ، دامن
چابهار	پلان	—	پلان
	دشتیاری	نگور	باهوکلات سند میرثوبان نگور
	مرکزی	چابهار	پیرسهراب کمل سلیمان
خاش	ایرندگان	—	ایرندگان کهنوک
	مرکزی	خاش	اسماعیل آباد پشتکوه سنگان کارواندر کوه سفید
	نوک آباد	نوک آباد	اسکل آباد تفتان جنوبی گوهرکوه نازیل
دلگان	جلگه چاه هاشم	—	جلگه چاه هاشم
	مرکزی	گلمورتی	دلگان گنبدعلوی هودیان
زابل	مرکزی	زابل بنجار	بنجار

جغرافیای انسانی استان

ایرافشر آشار	—	آشار	مهرستان
بیرک مهرستان	مهرستان	مرکزی	
چشمه زیارت حرمک	زاهدان	مرکزی	زاهدان
دومک نصرت آباد	نصرت آباد	نصرت آباد	
شورو کورین	—	کورین	
جزینک خمک	—	جزینک	زهک
خواجه احمد زهک	زهک	مرکزی	
بم پشت کشتگان کوهک و اسفندک	سیرکان	بم پشت	سراوان
جالق کله گان ناهوک	جالق	جالق	
حومه گشت	سراوان گشت محمدی	مرکزی	
پارود ، مورتان	—	پارود	سرباز
پیشین ، زردین	پیشین	پیشین	
سرباز سرکور کیشکور مینان نسکند	سرباز	سرباز	
راسک و فیروزآباد جکیگور	راسک	مرکزی	
سیب و سوران پسکوه	سوران	مرکزی	سیب و سوران
هیدوچ ، کنت	هیدوچ	هیدوچ	

زراآباد شرقی، زراآباد غربی	زراآباد	زراآباد	کنارک
جهلیان، کهیر	کنارک	مرکزی	
ساربوک، حمیری	—	ساربوک	قصر قند
تلنگ ، شارک	—	تلنگ	
هیتو هلونچکان	قصر قند	مرکزی	
حومه، انده	میر جاوه	مرکزی	میر جاوه
لادیزو جون آباد، تمین	—	لادیز	
ریگ ملک، تهلاب	—	ریگ ملک	
بنت توتان و مهمدان دستگرد	بنت	بنت	نیک شهر
لاشار جنوبی لاشار شمالی	اسپکه	لاشار	
چاهان، مخت، هیجان، مهبان	نیک شهر	مرکزی	
چانف کهیری	—	آهوران	
ادیمی، بزی	ادیمی	مرکزی	نیمروز
سفیدآبه، قایم آباد	—	صابری	
تیمورآباد، کوه خواجه	—	تیمورآباد	هامون
محمدآباد، لونک	محمدآباد	مرکزی	
اکبرآباد ، قرقری	—	قرقری	هیرمند
جهان آباد دوست محمد مارگان	دوست محمد	مرکزی	
فנוج	فנוج	مرکزی	فנוج
مسکوتان			
کیتیج	—	کتیج	
محترم آباد			

درس هفتم: شیوه‌های زندگی در استان

به تصاویر زیر نگاه کنید و آنها را با هم مقایسه کنید.
شباهت‌ها و تفاوت‌های آنها را بیان کنید.

شکل ۷-۲- زندگی روستایی بلوچستان

شکل ۷-۱- زندگی عشایری سیستان

شکل ۷-۳- زندگی شهری

در استان سیستان و بلوچستان سه شیوه زندگی رایج است که در این درس با برخی از ویژگی های آنها آشنا می شویم.

زندگی عشایری

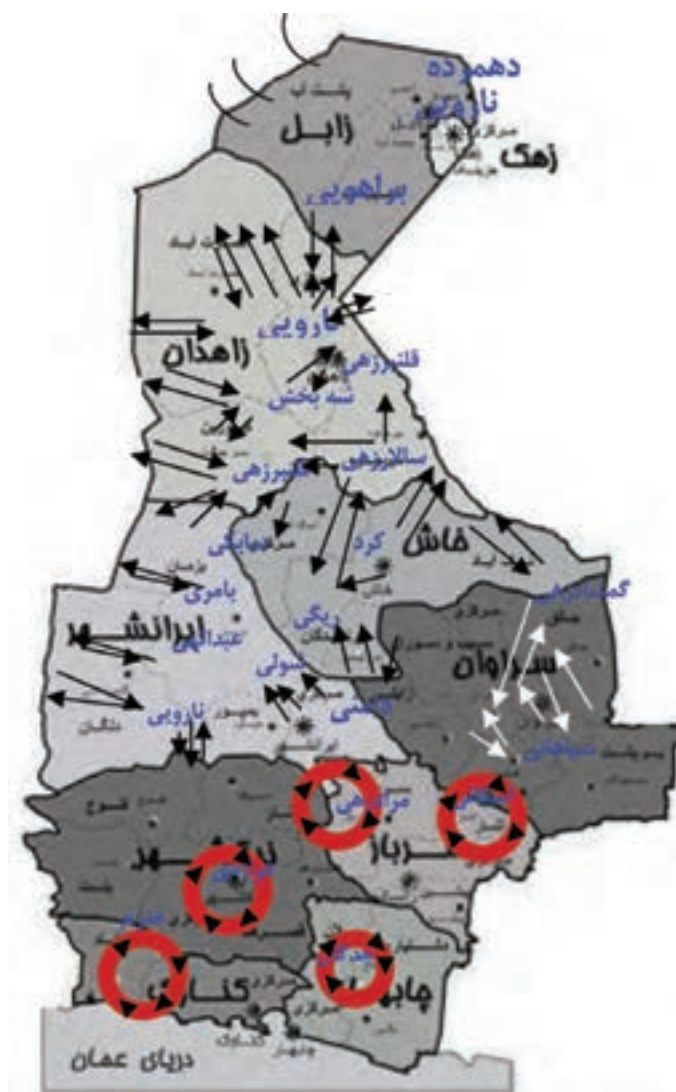
علاوه بر زندگی شهری و روستایی، در استان نوع دیگری از زندگی وجود دارد که به آن زندگی عشایری گفته می شود. عشایر به کسانی می گویند که ویژگی های کوچندگی و زندگی اجتماعی - قبیله ای دارند (از یک طایفه تشکیل شده اند) و ارتباط مستقیمی با طبیعت دارند. مراتع و علفزارها نقش اساسی در زندگی عشایری دارند زیرا معیشت آنها بر اساس دامداری است. کوچ در بین عشایر به دو صورت رایج است :

۱- کوچ برون استانی : این نوع کوچ که از

نوع بلند و مستقیم است، خاص عشایر شمال استان می باشد. مسافت این کوچ بین ۱۵۰ تا ۳۰۰ کیلومتر و مقصد آن مراتع ییلاقی خراسان جنوبی (شهرستان های سریشه؛ نهبندان و بیرجند) است.

۲- کوچ درون استانی : این نوع کوچ به دو

شکل کوتاه و دورانی انجام می شود. مسافت این کوچ بین ۱۰ تا ۵۰ کیلومتر است که داخل قلمروهای زیستی عشایری صورت می گیرد و بیشتر در بلوچستان رایج است. عشایر زندگی اجتماعی - قبیله ای (طایفه) دارند و با هم خویشاوند هستند. آنها مردمانی سخت کوش اند و زنان عشایر استان همانند مردان در امور دامداری، تهیه شیر، لبنیات و حتی صنایع دستی فعالیت دارند.

شکل ۴-۷- نقشه انواع کوچ عشایر استان

اقتصاد عشایر

اقتصاد عشایر استان متکی بر دام (بز، شتر، گوسفند و گاو) است که تولیدات دامی آنها شامل (گوشت، شیر، پشم، مو و کرک، پوست، کود دامی و ...) است. عشایر استان ۲۵ درصد تولیدات دامی و بخش قابل توجهی از تولیدات صنایع دستی استان را در اختیار دارند. در واقع هر چادر عشایری یک کارگاه تولیدی است. ساختار اقتصاد عشایر بر مبنای مشارکت همه اعضای خانوار به خصوص زنان بنا شده است. گرایش به کشاورزی به خصوص باغداری در دهه گذشته بین خانوارهای عشایر از رشد چشمگیری برخوردار بوده است. همین امر نشان از علاقه خانوارهای عشایر به اسکان و تغییر معیشت به منظور افزایش درآمد است. اجرای طرح های ساماندهی و اسکان عشایر در کانون های توسعه (نقاط مناسب از نظر موقعیت مکانی و دسترسی به زیربناها و منابع آب و خاک) نتایج مثبت زیادی دارد؛ از جمله :

- ۱- ایجاد اشتغال پایدار
- ۲- افزایش درآمد خانوارها
- ۳- جلوگیری از مهاجرت و حاشیه نشینی و مشکلات بعدی آنها
- ۴- ارائه خدمات زیربنایی (بهداشت، آموزش و ...)

شکل ۶-۷- آبرسانی سیار به عشایر بلوچستان

شکل ۵-۷- تأمین انرژی خورشیدی برای عشایر بلوچستان

زندگی روستایی

چه عواملی در شکل گیری روستاهای استان نقش دارد؟ همان طور که می دانید عوامل جغرافیایی به ویژه آب کافی و خاک مناسب از مهم ترین عوامل استقرار و تکوین آبادی های روستایی به شمار می روند. بنابراین قرار گرفتن روستاها بر اساس عوامل طبیعی (آب و خاک) در دشت، کوهپایه، کوهستان و ... به طور بالقوه می تواند محدودیت و یا قابلیت توسعه به حساب آید. در استان سیستان و بلوچستان اساس زندگی روستایی بر پایه کشاورزی، باغداری، صنایع دستی، صید ماهی و ... استوار است.

ساختار روستاهای استان

اصولاً در روستاها ۲ شکل مشخص وجود دارد: روستاهای متمرکز و روستاهای خطی یا طولی

۱- روستاهای متمرکز: در مناطق خشک و نیمه خشک کشور به ویژه استان سیستان و بلوچستان، اینگونه روستاها شکل گرفته اند. یکی از علل عمده تشکیل روستاهای متمرکز وجود منابع آب است.

شکل ۷-۷- چشم اندازی از روستای متمرکز (قلعه نو)

۲- روستاهای خطی یا طولی: این روستاها ترکیبی از روستاهای متمرکز و پراکنده اند. وجود رودخانه و استقرار خانه های روستایی در حاشیه رودخانه و یا استقرار روستا در امتداد کف درّه یا در امتداد جاده موجب پیدایش روستاهای خطی شده است. مانند روستای دامن در ایرانشهر که در امتداد رودخانه دامن تشکیل شده است.

در استان سیستان و بلوچستان روستاهای متمرکز نسبت به سایر روستاها برتری دارند. روستاهای خطی نیز در امتداد رودخانه ها، درّه ها یا کوهپایه ها و جاده ها قرار گرفته اند، اما از نظر تعداد در مقایسه با روستاهای متمرکز درصد بسیار پایینی دارند. براساس منابع طبیعی (آب و خاک مساعد) در شمال، روستاها به هم چسبیده اند، ولی در جنوب استان به علت کمبود منابع (آب و خاک مساعد) فاصله روستاها از هم زیاد است.

شکل ۸-۷- چشم اندازی از روستای طولی (دامن)

منابع درآمد روستاییان

اقتصاد جوامع روستایی در استان متکی بر کشاورزی و دامداری است. در ناحیه سیستان علاوه بر کشاورزی، بازرگانی (مبادلات مرزی) باغداری و دامداری در حاشیه دریاچه هامون و در صورت پرآبی صید ماهی از راه‌های کسب درآمد خانواده‌هاست. در بخش میانی استان به خصوص روستاهای خاش و ایرانشهر، کشاورزی و دامداری و در بخش جنوبی استان و سواحل مکران علاوه بر کشاورزی، بازرگانی (مبادلات مرزی) و دامداری، پرورش و صید ماهی و زنبورداری رواج دارد.

صنایع دستی

در شمال استان قالی‌بافی، گلیم‌بافی، پرده‌بافی، پارچه‌بافی، خامه دوزی و ... در جنوب استان سکه‌دوزی، حصیربافی، سوزن‌دوزی، سفال کلپورگان و ... رواج دارد. در کنار سایر فعالیت‌های روستایی، مردم مناطق مرزی شرق استان مبادرت به مبادله کالا با مرزنشینان پاکستان و افغانستان می‌کنند که یکی از منابع اصلی درآمد مردم استان است.

شکل ۹-۷- برخی از صنایع دستی استان

طرح هادی روستا

عبارت از طرحی است که ضمن ساماندهی و اصلاح بافت موجود میزان و مکان گسترش آبی و نحوه استفاده از زمین برای عملکردهای مختلف از قبیل مسکونی، تولیدی، تجاری و کشاورزی و تأسیسات و تجهیزات و نیازمندی‌های عمومی روستایی را حسب مورد در قالب مصوبات طرح‌های ساماندهی فضا و سکونت‌گاه‌های روستایی یا طرح‌های جامع ناحیه‌ای تعیین می‌نماید.

زندگی شهری

در استان سیستان و بلوچستان شهرنشینی سابقه‌ای دیرینه دارد و قدمت آن به بیش از ۳۲۰۰ سال قبل از میلاد مسیح می‌رسد. برای نمونه شهر سوخته سیستان دارای سیستم فاضلاب بوده و در زمینه علم پزشکی، پویانمایی (انیمیشن) و ... م‌ت‌رقی بوده است. همچنین از شهری قدیمی به نام بمپور می‌توان نام برد که آثار سفالی به دست آمده در این منطقه نشان از قدمت زیاد آن دارد.

چگونگی شکل‌گیری شهرهای استان

عوامل جغرافیایی زیر نقش بسیار مهمی در شکل‌گیری نظام شهری ایفا می‌کنند که عبارتند از :

- ۱- وجود شرایط اقلیمی و آب و هوای مناسب در مناطقی مانند ایرانشهر، سراوان، هیرمند، زابل و بنجار
- ۲- دسترسی به منابع آب و خاک مناسب، شامل مناطق شهری زابل، زهک، بمپور و چابهار
- ۳- وضعیت پستی و بلندی و ناهمواری‌ها، شامل مناطق شهری ایرانشهر، سراوان و خاش

شکل ۱۰-۷- چشم‌اندازی از شهر زاهدان

در شکل‌گیری شهر زاهدان، عوامل سیاسی بسیار مؤثر بوده است.

بیشتر بدانیم

نگاهی به تاریخچه زاهدان و تحولات آن: زاهدان را در قدیم دزداب می گفتند. این شهر که کوه‌ها آن را احاطه کرده‌اند، قدمت زیادی ندارد. کارگران راه‌آهن یعنی هندی‌ها اولین پایه‌گذاران این شهر بوده‌اند. در سال ۱۳۰۲ دولت وقت دستور به آبادانی شهر داد و در سال ۱۳۰۹ نیز نام زاهدان بر آن گذاشت. در میان ساکنان زاهدان کسی را نمی‌توان یافت که به حق زاهدان را وطن خود بداند. زاهدان شهری چند قومیتی و مهاجرپذیر است. دین و مذهب مهم‌ترین عامل اتحاد و همدلی مردم زاهدان است. وجود اقوام، ادیان و مذاهب اسلامی مختلف این شهر را به الگوی نمادین برای شهرهای ایران و کشورهای دیگر تبدیل کرده است. علت توجه دشمنان اسلام و انقلاب به استان سیستان و بلوچستان، به خصوص شهر زاهدان برای ایجاد تفرقه و سوءاستفاده از درگیری‌های قومی، قبیله‌ای و مذهبی است.

از جمله مراسم مذهبی که هر ساله در زاهدان به صورت چشمگیر برگزار می‌شود، عزاداری مردم در ایام شهادت ائمه اطهار و خاندان پیامبر است که عزاداران اغلب از اقوام سیستانی، یزدی، خراسانی، کرمانی، ترک، بلوچ و... هستند. از آثار تاریخی این شهر، خانه ابویی که در سال ۱۳۱۱ ساخته شده و حسینیۀ یزدی‌ها را می‌توان نام برد. امروز زاهدان به عنوان یک شهر دانشگاهی و سیاسی (با دانشگاه‌های متعدد و مرکزیت استان) شناخته می‌شود.

شکل ۱۱-۷- مراسم مذهبی عاشورا در زاهدان

نقش شهرهای استان

در گذشته و امروز شهرهای استان کارایی خاصی را از خود نشان داده‌اند. جدول زیر نقش هر شهر و کارایی آن را نشان می‌دهد.

جدول ۱-۷- نقش هر یک از شهرهای استان سیستان و بلوچستان

نام شهر	نقش شهر	نام شهر	نقش شهر
بزمان	کشاورزی	محمدآباد	صنعتی، کشاورزی
خاش	کشاورزی	زابل	کشاورزی، دانشگاهی
ادیمی	کشاورزی	بنجار	کشاورزی
نوک‌آباد	کشاورزی	دوست‌محمد	کشاورزی
زاهدان	صنعتی، دانشگاهی، خدماتی	جالق	کشاورزی
		راسک	کشاورزی
میرجاوه	کشاورزی، بازرگانی	ایران‌شهر	صنعتی، کشاورزی
نصرت‌آباد	کشاورزی	گلمورتی	کشاورزی
زابلی	کشاورزی	سراوان	کشاورزی
سوران	کشاورزی	اسپکه	کشاورزی
سیرکان	کشاورزی	پیشین	کشاورزی
هیدوج	کشاورزی	چابهار	صنعتی، گردشگری، بازرگانی، شیلات
بنت	کشاورزی		
نگور	کشاورزی	کنارک	صنعتی، شیلات
فנוچ	کشاورزی	بمپور	کشاورزی
قصرقند	کشاورزی	سرباز	کشاورزی
نیک‌شهر	کشاورزی	زهک	کشاورزی

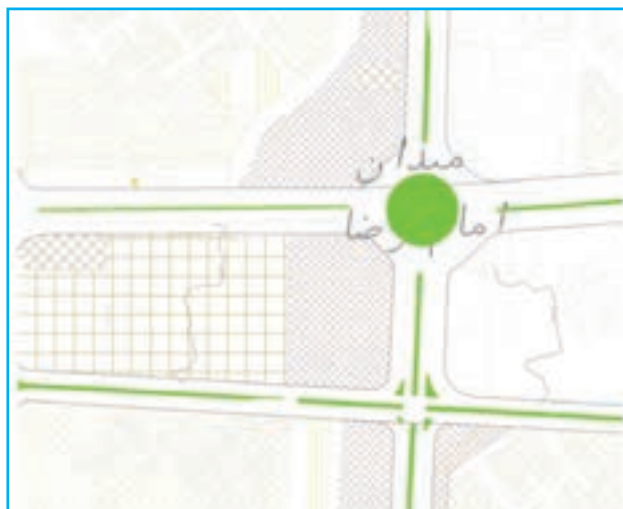
برنامه توسعه شهری

رشد شهرها در استان ما در دو - سه دهه اخیر سرعت بیشتری گرفته است. با تبدیل نقاط روستایی به شهر و تأسیس شهرداری، افزایش نقاط شهری و تراکم جمعیت همراه با پیدایش مناطق جدید و حومه‌ای در آنها مشکلاتی برای استان ایجاد کرده است. به منظور کنترل رشد شهرها، برنامه توسعه شهری را تدوین می‌نمایند. در این برنامه‌ریزی شهری با استفاده از تصاویر ماهواره‌ای و مطالعات جغرافیایی و ...، طرح‌های جامع و تفصیلی شهرها را تهیه می‌کنند. طرح جامع نشان‌دهنده چگونگی شکل‌گیری شهر و توسعه آن در آینده است. این طرح‌ها به خصوص در بافت قدیمی شهرها، خدمات رسانی، آتش‌نشانی و نوسازی و ... را تسهیل می‌کند. بیشتر شهرهای استان دارای طرح جامع هستند.

طرح جامع شهر

طرح جامع شهر عبارت از طرح بلندمدتی است که در آن نحوه استفاده از اراضی و منطقه‌بندی مربوط به حوزه‌های مسکونی، صنعتی، بازرگانی، اداری و کشاورزی و تأسیسات و تجهیزات و تسهیلات شهری و نیازمندی‌های عمومی شهری، خطوط کلی ارتباطی و محل مراکز انتهایی خط (ترمینال) و فرودگاه‌ها و بنادر و سطح لازم برای ایجاد تأسیسات و تجهیزات و تسهیلات عمومی مناطق نوسازی، بهسازی و اولویت‌های مربوط به آنها تعیین می‌شود و ضوابط و مقررات مربوط به کلیه موارد فوق و همچنین ضوابط مربوط به حفظ بنا و نماهای تاریخی و مناظر طبیعی، تهیه و تنظیم می‌گردد. طرح جامع شهر برحسب ضرورت قابل تجدید نظر خواهد بود.

شهرهای زاهدان، زابل، خاش، سراوان، ایرانشهر، کنارک، زهک، نیک شهر، راسک، چابهار، سوران، دوست محمد، مهرستان، گلپورتنی، میرجاوه، پیشین، قصرقند، نگور، جالق، بنجار، فنوج، بمپور، ادیمی، نوک‌آباد، محمدان، آسپیچ محمدی طرح جامع دارند.

شکل ۱۲-۷- نمونه‌ای از طرح جامع شهری و پیشنهادی

موانع توسعه شهری

در اکثر طرح‌های جامع می‌توان برخی از عوامل طبیعی و جغرافیایی همچون باغ‌ها، رودخانه‌ها، تپه‌های ماسه‌ای، زندان، راه‌آهن و همچنین عوامل نظامی و همجواری با مرز افغانستان و پاکستان را از موانع توسعه شهری نام برد.

طرح تفصیلی

طرح تفصیلی عبارت از طرحی است که براساس معیارها و ضوابط کلی طرح جامع شهر نحوه استفاده از زمین‌های شهری در سطح محلات مختلف شهر و موقعیت و مساحت دقیق زمین برای هر یک از آنها و وضع دقیق و تفصیلی شبکه عبور و مرور و میزان تراکم جمعیت و تراکم ساختمانی در واحدهای شهری و اولویت‌های مربوط به مناطق بهسازی و نوسازی و توسعه و حل مشکلات شهری و موقعیت کلیه عوامل مختلف شهری در آن تعیین می‌شود و نقشه‌ها و مشخصات مربوط به مالکیت براساس مدارک ثبتی تهیه و تنظیم می‌گردد. شهرهای زاهدان، زابل، راسک، ایرانشهر، سراوان، خاش، کنارک، نیک‌شهر، زهک، چابهار، بنجار، نگور، پیشین، قصرقند، دوست محمد، میرجاوه، گل‌مورتی و نیز مهرستان، جالق و نوک آباد طرح تفصیلی دارند.

شکل ۱۳-۷- نمونه‌ای از طرح تفصیلی شهری

بیشتر بدانیم

برخی از طوایف، گروه‌های قومی و تیره‌های ساکن در استان سیستان و بلوچستان عبارت‌اند از: سنجرانی، میر(میری)، کیانی، شهرکی، میرشکار(میرشکاری)، شهریاری، کیخا، سرابندی، سرگزی، کلاتری، جهانتیغ، نارویی، بزی، نوری، دهمرده، دلارامی، سندگل، کول، شیخ، حیدری، سالاری، راشکی، سراوانی، خمر، سارانی، پودینه، ارباب، بختیاری، رخشانی، نورا، پراهوپی، شیبک، اربابی، سرحدی، سیاسر، سادات، گرگیچ، نهتانی، ریگی، اسماعیل‌زهی (شه‌بخش)، یارمحمدزهی (شهنوازی)، سالارزهی، جمالزئی، جاری، سجادی، بامری، دامنی، عبدالحی، مبارکی، بلیده، دهواری، سپاهی، میرمراذزهی، بارکزی، رئیسی، بزرگ‌زاده، گمشادزهی، سیاهانی، سردارزایی، نوشیروانی، شیرانی، هراتی، شیخ‌لنگی، لکزایی، کشانی، کوهکن، کمالی، کلبعلی، گنجعلی، گلوی، پهلوان، خدری، کته‌لوک، درگی، جر، بندانی، آیل، باران‌زهی، خاشی، زور، کاظمی، مرادقلی، برهان‌زهی، بالشنده، تمیندانی، حوت، شکرزهی، برخوردار، بامدی، بارانی، تیلر، اردنی، اله‌دو، ارجونی، سنجولی، فخریه، عارفی، مشتاقی، قهقایی، قزاق، رهدار، رامرودی، سرگلزایی، ماهککی، زرهی، فراهی، درهی، اسکانی، کلکلی، ازبک‌زائی، راز، چشک، تجگی، جدیدالاسلام، قروتخوار، نخعی، محمودی، اوکاتی، محمودزهی، ملاشاهی، کریم‌کشته، جمشیدی، پیری، مختاری، صیادی، گرگ، جمشیدزهی، حسن‌زایی، کرد، کهرزهی، شهلای، هاشمزهی، میربلوچزهی، لاشاری، رحمانزایی، شاهوزایی، درزاده، دهانی، نوشیروانی، امراء، خاراکوهی، ایرندگان، قنبرزهی، حسین‌بر، جدگال و ... .

و نیز اقوامی از استان‌های خراسان، کرمان، یزد، لرستان، همدان و سایر استان‌های کشور در استان ساکن هستند.

فعالیت

دانش‌آموز عزیز

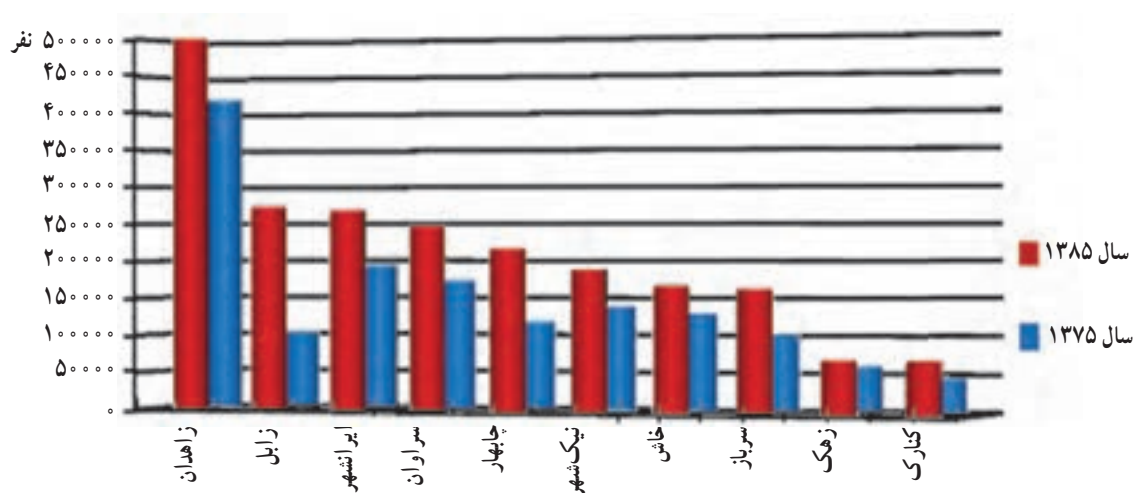
- ۱- در محل زندگی شما چه نوع کوچی بین عشایر رایج است؟
- ۲- کدام نوع روستاها در شهرستان محل زندگی شما بیشتر دیده می‌شود؟ نام ببرید.
- ۳- فرق طرح جامع با طرح تفصیلی شهری چیست؟
- ۴- چند طایفه عمده دیگر در استان می‌شناسید؟ نام ببرید.

درس هشتم: جمعیت استان

به شکل ۸-۱ نگاه کنید. این شکل جمعیت شهرستان‌های استان سیستان و بلوچستان در دو سال ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ را نشان می‌دهد.

- ۱- کدام شهرستان بیشترین جمعیت و کدام کمترین جمعیت را دارد؟
- ۲- جمعیت شهرستان محل زندگی خود را در دو سال ۱۳۷۵-۸۵ مقایسه کنید. این تغییرات به نظر شما چه پیامدهایی دارد؟

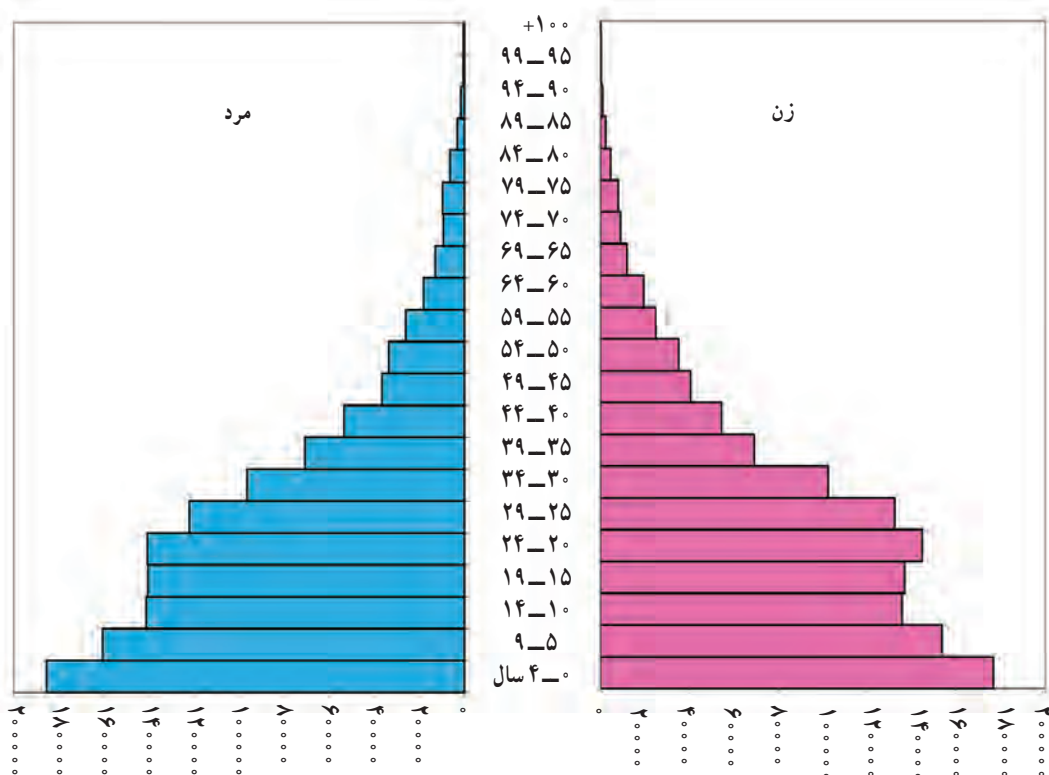
شکل ۸-۱- نمودار مقایسه‌ای جمعیت در سال‌های ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵

الف) ویژگی‌های کلی جمعیت استان

بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ استان سیستان و بلوچستان دارای ۲,۵۳۴,۳۲۷ نفر جمعیت بوده که از این تعداد ۱,۸۳,۲۹۰ خانوار شهرنشین، ۲۹۷,۵۹۹ خانوار روستائین و ۶۶۵ خانوار عشایرنشین‌اند. از کل جمعیت استان ۵۰ درصد زن و ۵۰ درصد مرد هستند.

آیا می‌توانید بگویید که میانگین جمعیت هر خانوار شهری، روستایی و عشایر استان چند نفر است؟

شکل ۸-۲ نمودار هرم سنی جمعیت استان سیستان و بلوچستان را نشان می‌دهد. این نمودار دارای قاعده پهن است که نشان‌دهنده افزایش فوق‌العاده گروه‌های سنی پایین به علت زاد و ولد زیاد است.

شکل ۸-۲ - هرم سنی استان سیستان و بلوچستان در سال ۱۳۹۰

ب) پراکندگی و تراکم جمعیت استان

همان‌طور که در درس‌های قبلی اشاره شد، استان سیستان و بلوچستان پهناورترین استان کشور و یکی از کم‌تراکم‌ترین استان‌ها محسوب می‌شود و با مساحت ۱۸۱۷۸۵ کیلومتر مربع حدود ۱۱/۰۳ درصد از وسعت کشور را در برمی‌گیرد. میزان تراکم نسبی جمعیت در استان حدود ۱۳ نفر در هر کیلومتر مربع است.

برای مطالعه

میزان تراکم نسبی جمعیت شهرهای استان متفاوت است و این میزان در سال ۱۳۸۵ در زاهدان ۱۸/۶۲ نفر، در زابل ۲۳/۱ نفر، زهک ۷۵ نفر، چابهار ۱۶/۴۶ نفر، سرباز ۱۴/۳۲ نفر، سراوان ۸/۷۸ نفر، نیکشهر ۸/۴۸ نفر، خاش ۷/۲۶ و کنارک ۶/۵۴ نفر می‌باشد. بیشترین میزان تراکم نسبی جمعیت استان مربوط به منطقه سیستان است. این منطقه از ویژگی‌های سایر نقاط متراکم کشور که عمدتاً در دشت‌ها و اراضی کم‌ارتفاع متمرکز شده‌اند، برخوردار است. شهرستان کنارک در بین شهرستان‌های استان، پایین‌ترین میزان تراکم را داراست.

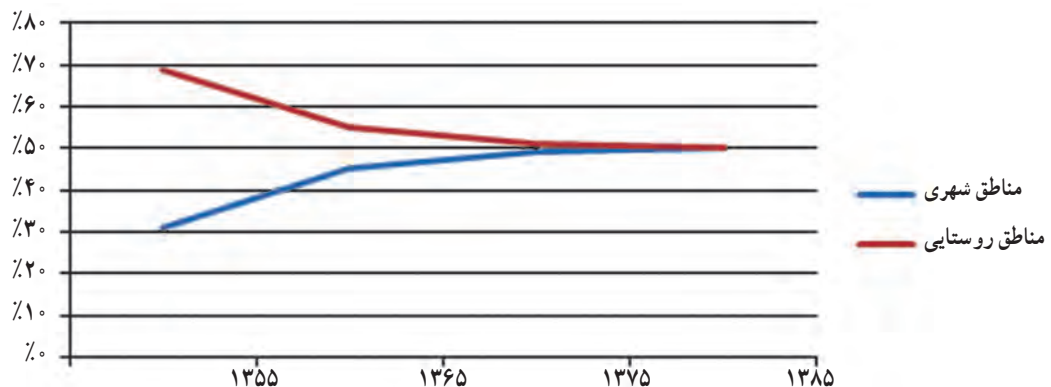
جدول ۸-۱- توزیع جمعیت و درصد آن در شهرستان‌های استان در سال ۱۳۹۰

کل استان	زاهدان	زابل	ایرانشهر	سراوان	جایبار	نیک‌شهر	خاش	سرباز	زهک	کنارک	هیرمند	دلگان	مهرستان	سیب و سوران	نیروز	هامون	میرجاوه	قصر فند
۲,۵۳۴,۳۲۷	۶۲۲,۸۸۵	۱۷۲,۴۸۲	۲۱۹,۷۹۶	۱۷۵,۷۲۸	۲۴۷,۵۷۷	۱۷۳,۵۴۹	۱۵۴,۸۰۵	۱۶۷,۵۲۵	۷۵-۵۰	۸۲-۰۱	۶۵۴۷۱	۶۲۸۱۳	۵۹۷۸۸	۷۳۱۸۹	۴۵۸۹۶	۴۱۳۴۷	۳۸۵۳۷	۵۵۸۸۸
درصد	۲۴/۵۸	۶/۸۱	۸/۶۸	۶/۹۴	۹/۷۷	۶/۸۵	۶/۱۱	۶/۶۱	۲/۹۷	۳/۲۴	۲/۵۹	۲/۴۸	۲/۳۶	۲/۸۹	۱/۸۱	۱/۶۴	۱/۵۲	۲/۲۱

اطلاعات جمعیت مربوط به سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ و نام شهرستان‌های استان براساس تقسیمات کشوری سال ۱۳۹۲ می‌باشد.

ج) مهاجرت و پیامدهای رشد جمعیت

در استان سیستان و بلوچستان روند مهاجرت از روستاها به شهرها (مهاجرت داخلی) و ورود مهاجران خارجی از دو کشور پاکستان و افغانستان (مهاجرت خارجی)، از مشکلات اساسی به شمار می‌آید. مهاجرت از روستاها به دلایل خشکسالی‌های چندساله، تمرکز صنایع و فعالیت‌های اقتصادی در شهرها بوده است.

شکل ۸-۳- نمودار روند تغییر جمعیت استان به تفکیک مناطق شهری و روستایی طی سال‌های ۱۳۵۵-۸۵

مهم‌ترین پیامدهای مهاجرت بی‌رویه به شهرها

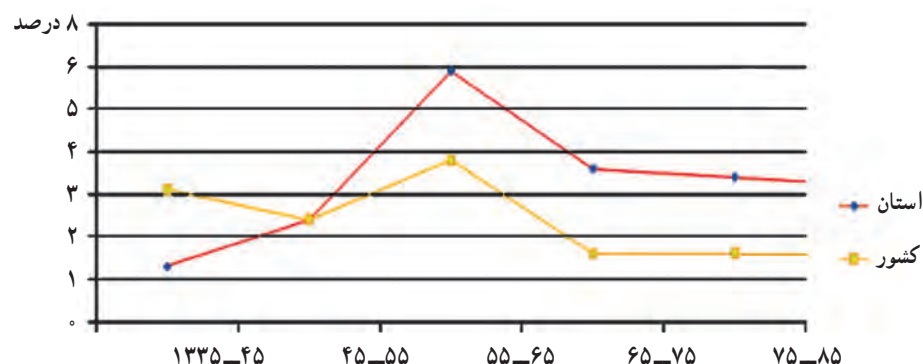
- ۱- پیدایش حاشیه‌نشینی در اطراف شهرهای بزرگ
- ۲- رشد افقی شهرها عدم امکان خدمات‌رسانی مناسب به تمام محلات شهری
- ۳- رشد مشاغل کاذب
- ۴- رشد بیکاری و عواقب سوء آن
- ۵- فشار بر منابع محدود آبی در شهرها

د) روند افزایش جمعیت در استان

جمعیت استان در طی سه دهه یعنی از ۱۳۵۵ تا ۱۳۸۵ بیش از ۳/۴ برابر افزایش یافته است. رشد بسیار سریع جمعیت در دهه

جغرافیای انسانی استان

۸۵ - ۱۳۷۵ تغییر نرخ رشد جمعیت استان در اوایل دهه، ۳/۳۹ درصد بوده که بالاترین نرخ رشد جمعیت کشور را داشته است. (میانگین نرخ رشد جمعیت کشور در این دهه ۱/۶۱ درصد بوده است). علت رشد سریع جمعیت استان در مقایسه با جمعیت کشور، علاوه بر بالا بودن موالید، ورود مهاجران خارجی از کشورهای مجاور است.

شکل ۸-۴ - نمودار مقایسه‌ای درصد افزایش جمعیت در استان و کشور

فعالیت

دانش آموز عزیز: تحقیق کنید

- ۱- جمعیت کشور چین چند نفر است؟
- ۲- تعداد جمعیت هر خانوار چند نفر باید باشد؟ این جمعیت چه تأثیری در توسعه اقتصادی و فرهنگی خانواده‌ها و کشور می‌گذارد؟
- ۳- به نظر شما سرپرست یک خانوار به چند نفر از اعضای خانواده خود می‌تواند در زمینه تحصیل، تغذیه، بهداشت، پوشاک و اشتغال رسیدگی و کمک نماید.
- ۴- به نظر شما برای اینکه کشور ما جمعیتی جوان و فعال داشته باشد، جمعیت هر خانوار چند نفر باشد متناسب است؟